

“Magie van het Geschilderde Beeld”

Marcel BERLANGER (B) & Thomas HUYGHE (B)
Wolfgang ELLENRIEDER (D) & Karen TRUSSELLE (GB)
Roland SCHIMMEL (NL) & Martijn SCHUPPERS (NL)

Stedelijk Museum Aalst 10/11 – 23/12/07
Kunstcentrum W3 Vlissingen 20/01 – 02/03/2008
Zebrastraat, Gent van 15/03/2008 tot 30/04/2008
Lanchester Gallery Coventry (UK) oktober 2008

Schilderkunst vandaag

De figuratieve schilderkunst is terug hotter than hot in het hedendaagse beeldende kunstlandschap. Men moet al volslagen blind zijn om het niet te zien: vele galleries programmeren jonge figuratieve schilderkunst, en halen hiermee astronomisch hoge prijzen bij verzamelaars. Schilders als Michaël Borremans en Luc Tuymans blijven over de tongen van de internationale kunstwaarnemers rollen.

Wat opvalt is dat vele van die jonge schilders sterk gepreoccupeerd zijn door de bevraging van het beeld an sich. De hoofdvraag die ze zich lijken te stellen is: wat kan de schilderkunstige afbeelding nog betekenen in een compleet in overdrive geschakelde gemediatiseerde informatiecultuur als de onze, waarin elk beeld dat op ons afkomt even betekenisloos als -vol kan zijn? Zeggen dat we vandaag in een beeldcultuur leven, is immers een understatement. Tenminste, het is onvolledig. Het drukt nauwelijks uit hoe complex die beeldcultuur geworden is. Het zegt niets over de alomtegenwoordigheid of de overvloedigheid van de beelden die ons constant uit alle richtingen worden aangereikt. Het zegt ook niets over onze langzame gewenning eraan. Het zegt al helemaal niets over ons groeiend verlangen om steeds meer beelden te zien.

In de hedendaagse kunstscène is het niet anders, vele werken zijn symptomatische exemplaren van de must om mee te surfen op de snelweg van betekenisproductie en informatieoverdracht. Interdisciplinair werken is het antwoord op de vraag van de hedendaagse toeschouwer naar de alles overtreffende trap, de ervaring die sterk genoeg is om uit te steken boven de constante stroom van alle andere. Wat kan een schilder die kiest voor enkel zijn medium daarin nog betekenen? Hoe kan hij nog indruk maken? We zijn het zo gewoon geworden om informatie te krijgen in de combinatie van beeld-tekst-geluid, als één geheel. Hoe kan een figuratief schilder, met zijn ambachtelijke medium dat haaks staat op de snelheid van beeldproductie en -consumptie, nog aandacht krijgen voor zijn boodschap?

De continue stroom van beelden is zo zwaar aan het worden dat ons collectieve geheugen eronder gebukt begint te gaan. Er zijn zoveel verschillende media die op ons inwerken, dat we ons afvragen of er nog wel een collectief geheugen kan bestaan. Natuurlijk zijn er vandaag nog beelden die we allemaal hebben gezien. Maar de evidentie dat we ze allemaal te zien krijgen op dezelfde wijze is fel verminderd. Het vocabularium van herkenning wordt immers constant hernieuwd, en elke update gebeurt op een strikt persoonlijke manier. Op basis van een tamelijk persoonlijke selectie. In onze hedendaagse beeldconsumptie is er dus nauwelijks nog plaats meer voor collectieve archivering. Of voor een gemeenschappelijke ervaring van het beeld. De “Magie van het Geschilderde Beeld” onderzoekt de kracht van het geschilderde beeld in deze hedendaagse context.

Deze tentoonstelling wordt opgevat als een dialoog tussen drie duo's van schilders. Deze duo's gaan telkens op een andere manier op zoek naar de werking van het geschilderde beeld. Deze kunstenaars worden met elkaar verbonden op basis van volgende invalshoeken:

2 kunstenaars die vanuit hun figuratieve pure schilderkunst ook ruimtelijk werk maken.

2 kunstenaars die nieuwe media (foto, computer, ...) in hun figuratieve schilderkunst betrekken.

2 kunstenaars die een wetenschappelijk onderzoek uitvoeren naar de materiële werking van het traditioneel schilderkunstige medium.

Samen stellen ze op verschillende manieren de vraag naar de herkenbaarheid van het beeld, naar de dynamiek in de ervaringsruimte tussen beeld en toeschouwer in, naar de magie van de schilderkunst als medium in een overgemediatiseerd beeldlandschap.

Marcel Berlangier en Thomas Huyghe zijn twee schilders die reeds een zekere bekendheid genieten o.a. omwille van hun gedurfde attitude binnen de traditie van de figuratieve schilderkunst. In hun recente werken gaan ze echter nog een stuk verder, alleen het gebruik van verf en penseel bindt hen nog met de traditie van het oeroude medium. Zij gaan resoluut met hun schilderijen de ruimte verkennen. Zij gebruiken constructies van industriële materialen als drager, als ondergrond voor hun schilderwerken. Het zijn object-schilderijen geworden, driedimensionale figuratieve schilderijen waarin de omgevende ruimte een belangrijke rol speelt.

Hun recente ontwikkeling naar een ruimtelijk oeuvre is de link tussen deze twee schilders, voor de rest is hun werk zeer verschillend: Berlangier schildert hoofdzakelijk met zwarte verf en Huyghe is uitbundig in zijn kleurgebruik, Berlangier heeft een voorliefde voor verstilde wetenschappelijke beelden en Huyghe geeft de voorkeur aan snelle beelden uit de publiciteit.

Het zijn beiden schilders pur sang die de figuratieve schilderkunst terug een plaats geven binnen onze hedendaagse beelden-maatschappij zonder te vervallen in een melancholische dramatiek of een oppervlakkige virtuositeit.

Marcel Berlangier (°B, 1965) bespeelt in zijn schilderijen de verschijning en de kracht - de magie - van het beeld. Berlangier's magie is bijzonder materieel en transparant. Hij onderzoekt de wetmatigheden en processen die een beeld laten verschijnen. Hij laat die in zijn schilderijen ook zien, hij toont ons zijn 'trucs', en toch blijven zijn beelden ons het zoete geluk van de illusie en de magie van de verschijning verschaffen. Hoe doet hij dat? Precies door ons het inzicht te bezorgen in de inwendige structuur van zijn beelden – een 'analyse' waarbij het beeld aanvankelijk oplost en verdwijnt – laat hij ons de verschijning van het beeld, als het ware van binnen uit en op het moment van de waarneming zelf, telkens opnieuw ervaren. Deze schilderijen vormen een soort spiegels, waarin we zien hoe we kijken, hoe een beeld ontstaat en hoe dit beeld betekenissen krijgt. Zo reveleren ze ons iets over de werking van de waarneming, het geheugen en de verbeelding, en over de oorsprong en de ontwikkeling van taal en beeld, van kunst en wetenschap.

Ook **Thomas Huyghe** (°B, 1971) stelt zich in zijn werk deze relevante vraag, maar hij gaat hierbij nog een zeer interessante stap verder. Hij verschilderkunstigt niet alleen het gemediatiseerde beeld, hij mediatiest ook de schilderkunst zelf – hij trekt ze als het ware uit haar burgerlijke context - en dit zonder dit medium fundamenteel te verloochenen. Huyghe kiest zijn beelden zorgvuldig uit de mediacultuur (film, pornografie en dergelijke). Ook de reclame, die als zeer prototypisch voor de snelle, holle en betekenisloze hedendaagse beeldcultuur kan bekeken worden, wordt als een van de belangrijkste inspiratiebronnen gebruikt. Hij pletst deze bubblegumbekenden echter niet meteen op doek. Hij bewerkt ze daarentegen minutieus met de computer tot vervormde, euforisch grijnzende koppen, die daardoor qua betekenis haaks komen te staan op de idealen van happyness, welzijn en lifestyle die zulke reclamebeelden doorgaans promoten.

Het fascinerende echter aan Thomas Huyghes werk is dat hij niet enkel die holle, lege reclamebeelden zelf vervormt, maar dit ook consequent doet met zijn medium. Hij breekt hierbij letterlijk uit het traditionele, tweedimensionale kader van de schilderkunst, dat bestaat uit vier latten en een doek, en trekt met zijn mediabeelden de ruimte in. Hierdoor verworden zijn schilderijen tot holle, letterlijk lege objecten, die niet enkel door de vervormde beelden waarmee ze zijn beschilderd een kritische trivialiteit krijgen, maar ook door hun objectvorm op zich.

Wolfgang Ellenrieder en Karen Trusselle maken beelden die de alledaagse werkelijkheid tot onderwerp hebben. De ons omgevende ruimte is hun werkterrein van waaruit zij vertrekken om ons een wereld te tonen die op het eerste zicht charmeert maar die ook beklemmend overkomt. Elementen die ons vertrouwd voorkomen worden van ons vervreemd door manipulaties en juxtaposities. Zij maken beiden gebruik van fotografie die zij integreren binnen hun schilderkunstige praktijk. Bij Ellenrieder wordt het fotografische beeld door de computer verwerkt en als een apart onderdeel binnen zijn oeuvre gepresenteerd of hij gaat uit van het digitale beeld als ontwerp voor zijn schilderijen. Trusselle gebruikt de foto als een element in haar ruimtelijke assemblages naast of als ondergrond voor geschilderde onderdelen. Zij nemen beiden ook de leefruimte/kamer als centraal gegeven in hun werk. Ellenrieder neemt de kamer als centrale plaats om de omgeving te bekijken. De kamer is met de buitenwereld verbonden door het venster. Trusselle gebruikt de kamer in tegenovergestelde richting, niet als een venster op de wereld maar als een buitensluiten van de omgeving.

Wolfgang Ellenrieder (°D, 1959) componeert beelden en voorstellingen van onderwerpen en gegevens die ons langs de kanalen van de populaire media hebben bereikt. Zijn schilderijen, foto's en drukken zijn opgebouwd met afbeeldingen die opgeslagen zitten in ons collectief geheugen. Hij toont ons fragmenten van de bedrieglijke paradijselijke idylle, van de opgesmukte voorstad, van een knus bourgeois-scenario. Alle elementen zijn in zekere zin fake, ze komen uit catalogi voor modelbouwers, uit publiciteitsfolders en uit archieven van fotoagentschappen. Ontdaan van elke betekenis worden het beelden die goed zijn voor alle gebruik. Ze kunnen allemaal dienen ter illustratie van artikelen in de pers en in brochures allerhande tot in de oneindigheid. Ze krijgen pas betekenis wanneer er tekst aan toegevoegd wordt.

Ellenrieder is een meester in het monteren van beelden en impressies uit verschillende, soms zelfs elkaar bekampende domeinen. Elementen die genomen zijn vanuit verschillende oogpunten, platte en perspectivische beelden, worden door de kunstenaar geregisseerd tot er een spannend, voldragen beeld ontstaat. Ellenrieder speelt met de kijker, hij bevraagt onze perceptie, hoe we alledaagse voorwerpen en beelden registreren. Vertrouwde beelden zijn plotseling vervreemd wanneer ze door de kunstenaar onder handen zijn genomen, soms onopvallend. Hij wekt irritatie op. Men voelt als kijker dat men niet kan vertrouwen op het eerste zicht, zelfs na aandachtige observatie blijft er onzekerheid, blijft er vaagheid. Je begint het vertrouwde beeld van elke dag te wantrouwen. Zijn beelden zijn een valstrik voor het oog maar ook een vervulling van het oog.

Karen Trusselle (°GB, 1951) exploreert onze relatie met plaats en tijd. Haar werk is intiem en historisch tegelijkertijd. Zij combineert spiegelende oppervlakten, schilderijen en foto's in één installatie. Met deze platte vlakken maakt ze sculpturaal aandoende constructies die tegen de wanden van de tentoonstellingsruimte leunen en vandaar vloer en open ruimte innemen. Haar beelden bewegen zich tussen abstractie en figuratie, zij zijn hedendaags qua beeldvorming en klassiek in de relatie met de oude meesters. Haar werken stellen een aantal spanningen en discussies aan de orde en gaan doorkruisende relaties aan over tijden en culturen. Het gebruik van verschillende media die gaan van het traditionele geschilderde beeld over fotografie combineert zij om de thematische interacties nog te onderlijnen.

Trusselle neemt de ingesloten ruimte tot onderwerp. In vroeger werk had ze nog aandacht voor voorwerpen en achtergelaten bezittingen in een lege ruimte; in recenter werk is de ruimte zelf de focus. Kamers worden gezien als plaatsen waar herinneringen opgeborgen blijven en waar de ruimte van de kamer een persoonlijk tijdsbesef mogelijk maakt. Zij is geïnteresseerd in hoe de kamer zich leent voor een uitsluiten van de buitenwereld. Licht ontstaat soms van binnen of komt gefilterd door spleten of gereflecteerd door spiegels, wat duidt op een verband met een groter geheel, op meerdere ruimten en wat wijst op een openbare ruimte erachter. De kamer als toevluchtsoord, waar een gans universum aan dingen al zouden kunnen gewikt en gewogen zijn.

Visuele illusies vormen de speeltuin van Schimmel en Schuppers. In die zin zijn ze echte waarnemingspsychologen. Ook het beladen woord 'subliem' brengt hen samen. Horror en verrukking gaan bij hen hand in hand. Aantrekking en afstoting gaan samen. Het sublieme fascineert en verrukt, maar verontrust en overrompelt tegelijk. Het is in tegenstelling tot het 'schone' geen voorstelling, maar een aanwezigheid en grenservaring. Het sublieme wordt niet gedacht maar zintuiglijk aangevoeld in de materie die niet verwijst naar een andere werkelijkheid, maar een eigen werkelijkheid is.

Martijn Schuppers (°NL, 1967) maakt schilderijen die in opzet non-figuratief zijn; de materialen die hij gebruikt zijn de essentie van het werk. Verf en oplosmiddel op een doek maken het schilderij. Het is niet zijn intentie om een voorstelling te creëren, maar door het werkproces ontstaat er een illusionistische wereld die ervoor zorgt dat er allerlei associaties ontstaan met bijvoorbeeld maanlandschappen, microscopische opnames van biologische processen of verweerde steenmassa's.

In het werk van Martijn Schuppers is niets wat het lijkt te zijn. Het zijn spectaculaire en aantrekkelijke schilderijen die ook uitnodigen tot een grondige bevraging van de fundamentele aspecten van de schilderkunst en die verder gaan dan de pure esthetische beleving. De beschouwer wordt om de tuin geleid, er lijkt geen sprake te zijn van verf op een doek. Door de dieptewerking van de schilderijen en de fotografische illusie activeren ze ook het nadenken over onze perceptie.

The Nature of Painting

De foto's van Schuppers zijn in wezen uitvergrottingen van wat hij schilderkunstig doet. Het gaat om de spanning van het moment van ontdekken of van de mogelijke ontdekking. De verwachting bij het inzoomen en tegelijkertijd de afstand door het onderzoekende karakter van de actie geeft een spanningsveld die zichtbaar wordt in de fotografische registraties. Schuppers denkt als schilder terwijl hij fotografeert. Het zijn foto's over het medium schilderkunst, ze geven een beeld van de schilderkunst, vandaar zijn titelkeuze voor deze serie 'The nature of painting'. Het zijn natuurwetenschappelijke foto's die de verf als cellen, organische entiteiten tonen. De schilder wordt geconfronteerd met zijn eigen verwonderde blik in de schilderkunst, letterlijk met de lens/neus in de verf gedrukt.

De schilderkunst van Martijn Schuppers is een 'over-the-top-processschilderkunst', die door haar make-up verbanden aangaat met nieuwe media en met fotografie in het bijzonder. Zijn foto's ontluisteren de mystiek van het schilderen. Goedbewaarde (of de wens daartoe) geheimen worden ontrafeld en zichtbaar gemaakt. Het verborgen proces wordt zelfs geëxtrapoleerd en in een exotische make-up veredeld.

Roland Schimmel (°NL, 1954) onderzoekt in zijn schilderijen, video's en grafieken de werking van het 'nabeeld'. Het zijn beelden die uit een niet waarneembare ruimte komen en die opnieuw stimuleren tot impulsen, reacties en reflexen. Zijn werken bekijken zoals wij gewoonlijk een beeld aftasten is bijna onmogelijk. Hij dwingt ons tot 'zien', tot het ervaren van een innerlijk gevecht tussen kennis en fantasie, tussen zekerheid en het verlangen tot loslaten.

Het is onmogelijk om je als kijker te onttrekken aan de kleursensaties die de met airbrush aangebrachte schilderijen teweeg brengen. In zijn werk stuurt hij aan op een visuele kortsluiting: hij manipuleert de waarneming op het niveau van haar onbewuste reflexen. De nabeelden die ontstaan na het waarnemen van vormen en kleuren spelen een centrale rol in zijn werk. Hij combineert beeld en nabeeld: wanneer zij tot gelijktijdige aanwezigheid ineen worden geperst, ontstaat een onhoudbare druk. Werkelijkheid en schijn lijken interactief vanuit het oog op het doek te worden geprojecteerd. Op deze wijze wordt wat zich binnen ons voltrekt buiten ons waarneembaar gemaakt en zo speelt hij met de grens tussen de waarneembare werkelijkheid en projectie.

Zijn schilderijen bieden de ervaring dat waarnemen onontkoombaar zit vastgeketend aan het rad van de tijd. In zijn werk wordt het proces van de waarneming bijna tastbaar. Daarom is hij ook met het medium film (computeranimatie) gaan werken: het stelde hem in staat het ontwikkelingsproces van de nabeelden in de hersenen nog verder te volgen en te manipuleren. Het feit dat je iets buiten jezelf kunt waarnemen wat zich feitelijk binnen in je, op het netvlies bevindt, heeft hem altijd gefascineerd. Het gaat hem daarbij niet zozeer om het onderscheid tussen schijn en werkelijkheid. Met andere woorden: de werkelijkheid die ik om mij heen waarneem is maar een kant van de medaille: als ik mijn ogen sluit toont zij zich in haar complementaire gedaante.

Het nabeeld is voor Roland Schimmel de uitdrukking van het verlangen van het lichaam naar z'n oorsprong, het licht.